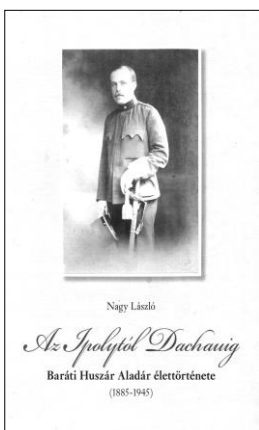


ÁDÁM TAMÁS

Nagy László: *Az Ipolytól Dachauig*



Nagyon nem kedvelem az ilyen szokványos kez-
déseket, de nincs más út, megfelelő metaforát
sem találok. Hogy ne kerülgessem, hiánypótló
könyv született. Nagy László műve embert pró-
báló vállalkozás, *Az Ipolytól Dachauig* című kötet
valójában Baráti Huszár Aladár élettörténete. A
szerző és a történeti hős egyaránt erősen kötődik
Balassagyarmathoz. A vaskos kötet nem éppen
habkönnyű olvasmány, de nem is annak szánta az
író. Többször nekiugrom a szövegnek, a betűfo-
lyamot, a rengeteg fotót, adatot, idézetet látva
megrémülök, aztán feloldódom, elmerülök, köny-
nyűek a lapok.

A könyvet a budapesti Rozetta Stúdió Kft. adta ki. A balassagyarmati származású Nagy László már régtől a fővárosban él, innen a kapcsolat. Szülővárosával azonban nem szakadt meg a kapcsolata, mint ahogy ez a könyv is bizonyítja. Na meg az is, hogy létrehozója, működtetője a Balassagyarmatért Baráti Kör nevű honlapnak, és gyakorlatilag minden rendezvényen ott látjuk őt. Erre mondják: nagy-nagy lokálpatrióta. Megjegyzem, nem ez az első könyve az Ipoly-parti városról.

A B kettőn, azaz a borító belső oldalán egy átfutó térkép található, amely pontosan jelöli Huszár Aladár főbb állomáshelyeit az I. világháborús frontvonalakon. Az Előszó így kezdődik: „*Az Üllői út körúton túli részén, szemben az Örökimádás templommal, egy csendes józsefvárosi bérházban lakik Budapest új polgármestere.*” Persze nem a mostani, nem Tarlós vagy az utána érkező. Huszár Aladár ő, a gyarmati polgár. Már itt megtudhatjuk, hogy pipázik, acélos a tekintete, beszéde tiszta, szőke a haja, igazi gentleman. Háborús kitüntetések birtokosa, aki Gyarmaton hosszú ideig vendégül látta Tormay Cecile-t, az ismert író. Meg is emlékezik az eseményekről a *Bujdosók könyvében*.

A Bevezető is érdekfeszítő. 1885, és az utána jövő évtizedek. Elemző kortörténet. Baráti Huszár Béla és családja az Ipoly túloldalán, Ipolybalo-

gon élt, köznemesként rendezgette birtokait. Saját könyvtárral rendelkeztek, fogékonyak voltak a kultúrára, a művészetekre. Ebbe a családba érkezett másodszületett fiúként 1885-ben Huszár Aladár. A jogi diplomát szerző fiatalember elsőre a vármegye szolgálatába állt, majd végigharcolta az első világháborút. 1919 januárjában, az emlékezetes csehkiveréskor városparancsnok volt. Utána főispán, majd Budapest főpolgármestere lett. Megjelentek cikkei, a független Magyarországért való kiállása olyan veszélyesnek bizonyult a német megszálláskor, hogy letartóztatták, Dachauba deportálták. Személyes tragédiája 1945 februárjában, a koncentrációs táborban, halálával ért véget. Tíz éve utcát neveztek el róla Balassagyarmaton.

De nézzük kicsit részletesebben. Az első fejezet az apai ággal foglalkozik. Nógrádban a XIX. század első felében tíz uradalom volt, ehhez vehetjük a komolyabb nagybirtokkal rendelkező családokat, így már 267 nemesi családról beszélhetünk. A Huszár család ősei a Bars vármegyei Garamszentkereszt községből származnak, az első nevesíthető ős Huszár Imre volt, az országgyűlés tagjaként képviselte Bars vármegyét. Mások szerint Huszár Márton az igazi előd. Egyes kutatók szerint a család eleit az Árpád-házi királyok alatti időszakra teszik. A későbbi századokban négy Márton vitte tovább a vérvonalat, aztán következett I. József, aki szép pályáivet futott be. Megjegyezzük: Huszár I. József idejében gyarapodott, erősödött meg legjobban a családi birodalom. Egy távoli családi kapcsolatot is feltár a szerző, miként az ükapával, dédapával, nagyapjával, édesapjával és testvéreivel is részletesen foglalkozik. Ahány ember, annyi sors. Arra is választ ad a könyv: a Baráti előnév honnan ered.

Anyai ág. Erős, következetes nemzethűség. A családfa Rákóczi korától kezdődően tisztult. A Blaskovichok. Különleges mindegyik, Bertalantól kezdve Ernőn át Miklósig. Bertalan ló iránti szeretete, hozzáértése egészen elképesztő volt, a nemesek között. Hogy mást ne mondjunk, Széchenyi István hazai tenyésztési elképzeléseit is segítették. Ernő is tenyésztett, hajtott, lovagolt, így aztán nem lehet csodálkozni azon, hogy a világ leghíresebb csodakancájának, Kincsemnek a tulajdonosa volt. Visszatérve a családfára, a vérvonal nem szakadt meg, Anna következett, aki Huszár Aladár nagyapjának, Huszár Istvánnak a felesége lett. És megszületett Huszár Béla, Huszár Aladár édesapja. Blaskovitch Jolán hozzáment Huszár Bélához, és világra hozta Huszár Aladárt.

Sokáig töprengtem azon, szükséges volt-e ennyire részletesen foglalkoznia a szerzőnek az ősökkel, nem lett volna jobb csak Huszár Aladárra fókuszálni?! Nagy László jól döntött, hiszen az előzmények segítenek megérteni a főszereplő erkölcsi tartását, cselekedeteinek mozgatórugóit. Rádásul

roppant érdekes a múlt feltárása. Kicsit én is ritkábbra szövöm a szöveget, hadd merüljön el az olvasó a betűtengerben, keresse az ismeretlent.

Az anyai ág, a házasság, meg az iskolák. Huszár Aladárné felmenői. A háttérben kirajzolódik két város: Balassagyarmat és Losonc versengése. Lehet itt győztes? A nagy háborúban: „*Felöltöttem katonarubámat, a vörös nadrágot és csákót, hogy azután 1918-ig le se vessem azt.*” A háborús kalandokról egy szót se, várja az olvasót. És megint következik egy érdekes, elemző történeti áttekintés, a kor viszonyainak elemzése. Nem lehet kihagyni a csehkiverést, a hőöket.

Huszár Aladár élete tele volt megpróbáltatásokkal, és mégsem volt törés, következetesen, kitartóan építette életútját, kormánybiztos, főispán lett például. És elérkezett az idő, amikor távozott Balassagyarmatról. Nem azért, mert nem szerette az Ipoly-parti várost, hivatása vitte másfelé. Előbb Komárom-Esztergom főispánja lett, mely beosztásában kemény megpróbáltatások várták, megbirkózott velük. Sikerekben sem volt hiány. Lemondása után ugyanebben a beosztásban Győrben szolgálta a várost és hazáját. Aztán elérkezett pályája csúcsához: Budapest főpolgármesterévé választották. Helyesen vonta le a következtetést a szerző: „*A kibívást alapvetően nem a szakmai feladatok, a közgyűlések levezetése, a törvények, rendeletek betartatása, azok figyelemmel kísérése, a törvényesség biztosítása, inkább az állam érdekeinek védelme jelentették.*” Mindent megtett az önkormányzat autonómiájáért, azonban ez a próbálkozása sikertelennek bizonyult, és ez keserűséggel töltötte el. A költségvetéssel is bajok akadtak, gyűltek a viharfelhők. Bár végül Huszár lemondott a főpolgármesteri posztról, ám a korabeli sajtóban megjelent nyilatkozatokból, a politikai döntések logikájából kiindulva arra lehet következtetni, hogy lemondását nyomás hatására tette. A két nehéz év, míg a főváros élén állt, összességében mégis sikeresnek értékelhető. Később is megtalálta helyét a közéletben, szövetségekhez, mozgalmakhoz csatlakozott. Abban nem vagyok biztos, hogy a szerző jól döntött, amikor a főpolgármesterség utáni időszakot ennyire részletesen ismerteti, pontosabban: a bizottságok, szervezetek életét, a vagyonelemeket aprólékosan mutatja be. Mintha ez kihagyható lett volna.

Akad még egy kiemelkedő beosztás: Huszár Aladár a Parlament Felsőházának tagja lett. Azért persze ne feledjük, hogy a felsőházba hivatalos méltóság alapján lehetett bejutni. Nehéz évek jöttek. A nyilasokat nem szívelte, támadta a szélsőségeket, kiállt elvei mellett. Támadták is őt rendszeren. A németek megszállták Magyarországot, Huszár letartóztatása csak idő kérdése, 1944. április 3-án letartóztatták. Kihallgatások, kínzá-

sok. A vége Dachau, a haláltábor. Nem árurom el a végét. Talán ez a legizgalmasabb része a kötetnek.

Ezt a szép ívű, rendkívül alapos, részletekbe menő könyvet nem lehet, nem szabad egyszerre elolvasni. Ízlelgetni kell, visszalapozni, naponta levenni a polcról. Többször is. Mindig találunk benne újat, felfedezünk új szálakat. Nagy László megtette a magáét, rajtunk a sor.

(*Rozetta Stúdió Kft., 2018*)

MADÁCSY PIROSKA

Máté Zsuzsanna: *Filozófikum és esztétikum kölcsönviszonyáról – kiemelten a madáchi életműben* című monográfiájáról



Máté Zsuzsanna a Madách Irodalmi Társaság alapító tagja, számtalan Madách tanulmány szerzője. Egyik kutatási területe a 20. század első felének magyar esztétikatörténete, mely időszak szellemi értékeit a század második felében negligálták. Így az 1990-es évektől vált hangsúlyozottá ezen időszak feltérképezése, az esztétika, a művészetfilozófia területén is. Fülep Lajos 1988-tól megjelent (kéziratos) műveiről egy Ilia Mihály által lektorált tanulmánykötetet írt.¹ A fülepi életmű különböző szegmentumainak elemzését jelenleg is lényegesnek tartja, például a 20. század eleji művészeti

válságjelenségek fülepi problémakörét vizsgálva, ahogy azt legutóbbi *A „művészet vége” dilemma művészet/filozófia-történeti diskurzusáról* c. tanulmányában is olvashatjuk.² A második kiemelt témája pedig a szegedi egyetem professzorának, Sík Sándornak az életműve, melyet csaknem hétévtényi kutatómunkával egy terjedelmes monográfiában dolgozott fel *Sík Sándor*,

¹ Máté Zsuzsanna 1995. „Szép eszéről, szép lelkéről...”. *Tanulmányok a fiatal Fülep Lajosról és művészetfilozófiájáról*. Szeged.

² In: *Magyar Művészet* 2018. 2: 32–40.